

Kemiönsaaren aineettoman kulttuuriperinnön luettelo

2025

Sanna-Mari Kunttu / Kemiönsaaren kunta

Kimitoön
Kemiönsaari

Sisältö

Johdanto	2	Yleiset aineettoman kulttuuriperinnön kohteet Kemiönsaarella	11
Kemiönsaarelle ominaiset aineettoman kulttuuriperinnön kohteet ..	3	Juhlat ja tavat	11
Juhlat ja tavat	3	Talkooperinne S	11
Juhannuksen vietto.....	3	Hautausmaalla käynti jouluaattona S	11
Lucian valinta ja juhla	3	Runebergin juhlinta S	11
Virpominen pääsiäislauantaina.....	4	Saunominen S☩	12
Muinaistulien yö.....	4	Suomalainen joulupukkiperinne S	12
Nimipäiväjuhla	4	Työväen vappu S	12
Osuuskuntamainen toiminta	5	Musiikki ja tanssi	13
Västanfjärdin tervehtiminen.....	5	Demoskene S	13
Koulujen perinteiset joulujuhlat	5	Lavatanssit ja tanssisoitto S	13
Taalintehtaan toripäivä	5	Pelimannimusiikki.....	13
Joulukuusen pystytys Taalintehtaalla	6	Esittävät taiteet	14
Musiikki ja tanssi	6	Teatteri, revyy	14
Kemiönsaaren musiikkifestivaalit.....	6	Suomalainen voimisteluperinne S.....	14
Kemiönsaaresta kertovat laulut.....	6	Suullinen perinne	14
Suullinen perinne	7	Iltasatu S	14
Kyläkohtaiset murteet ja Taalintehtaan slangit.....	7	Käsityötaidot	15
Joustava kahden kielen käyttö	7	Luonnonväriaineilla värjääminen S	15
Taalintehtaan rakennusten ja paikkojen nimistö	7	Neulominen S	15
Käsityötaidot	8	Puuveneen korjaus S	15
Perinneparkitus ja sen opetus	8	Riukuaidan rakentaminen S	15
Hiittisten kruunun tekeminen.....	8	Ryjyperinne S	16
Ruokaperinteet	8	Lasinpuhallus S ☩	16
Proton valmistus	8	Räsymaton kudonta S	16
Silakan halstras	8	Limisaumaisten puuveneiden veisto S ☩	16
Luonto ja maailmankaikkeus	9	Ruokaperinteet	17
Veneily	9	Olutkulttuuri S	17
Mökkeily ja kesäasukaskulttuuri.....	9	Pelit ja leikit	17
Suomenruotsalaisuus.....	9	Lumileikit S	17
		Mölkyn pelaaminen S.....	17
		Lasten perinteiset leikit	17
		Luonto ja maailmankaikkeus	18
		Karjanhoidon perinne S	18
		Hortoilu - villiyrttien keruu ja käyttö S	18
		Sienestys S	18
		Jokaisenoikeudet S	19
		Perinnehoidot S	19
		Suomalainen metsäsuhde S.....	19
		Perinneympäristöjen hoito	19
		Metsästys	20
		Talvinuottoaus.....	20

Johdanto

Kemiönsaaren aineettoman kulttuuriperinnön luettelo koostettiin keväällä 2025. Työn tavoitteena oli tunnistaa alueen tärkeimmät aineettoman kulttuuriperinnön kohteet ja selvittää niihin kohdistuvia uhkia. Työssä nostetaan esiin sekä kansallisen elävän perinnön luettelon kohteita, jotka ovat Kemiönsaarelle ominaisia, että Kemiönsaaren omia kulttuuriperinnön ilmiöitä. Vastaavaa listausta ei ole aikaisemmin tehty. Työn toteutti Kemiönsaaren kunta yhteistyössä asiantuntijaraadin kanssa.

Työ aloitettiin laatimalla avoin kysely, jossa kuka tahansa saattoi ehdottaa aiheita luetteluun. Tulleista ehdotuksista ja Suomen kansalliselta aineettoman kulttuuriperinnön luettelosta asiantuntijatyöryhmä valitsi Kemiönsaarelle sopivimmat. Luettelo täydennettiin niiltä osin, kun asiantuntijaraati katsoi tarpeelliseksi. Asiantuntijaraati kommentoi ja täydensi luettelon kohteiden kuvauksia.

Asiantuntijaraatiin kuului seuraavat henkilöt:

- Stella Törnroth, Kemiönsaaren kunta, Matkailu- ja destinaatiokehittäjä
- Hanna Ödling-Rinne, Kemiönsaaren kunta, kulttuurisihteeri
- Hans Ginlund, Sagalund
- Kristian Lindroos
- Sari Kippilä

Aineettoman kulttuuriperinnön luettelo ei ole täydellinen. Tulevaisuudessa luettelo

voidaan täydentää ja rikastaa, mikäli sille nähdään tarvetta. Aineettoman kulttuuriperinnön luettelo voidaan hyödyntää laajasti muun muassa museo- ja yhdistystoiminnassa sekä kulttuuri- ja matkailualalla, vahvistaen paikallista identiteettiä ja elävöittäen perinteitä tuleville sukupolville. Samalla listaus muistuttaa, että aineeton kulttuuriperintö säilyy elävänä vain, jos perinteitä vaalitaan ja välitetään eteenpäin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimenyt Elävän perinnön kansalliseen luetteluun 86 kohdetta, jotka edustavat monipuolisesti aineetonta kulttuuriperintöä eri puolilta Suomea. Luettelo sisältää juhlaperinteitä, käsityötaitoja, luontoon liittyviä perinteitä, esittäviä taiteita sekä ruokaperinteitä ja pelejä. Luettelointi perustuu Unescon yleissopimukseen, ja ehdotuksia arvioivat Museovirasto sekä asiantuntijaryhmät. Luettelo on hyödynnetty tässä työssä niin, että siitä valittiin ne kohteet, jotka koskevat joiltain osin Kemiönsaarta. Kuvaukset kohteista on laadittu Kemiönsaaren näkökulmasta. Kohteiden jaotellussa otsikkotasolla on hyödynnetty kansallisen luettelon otsikointia. Nämä kohteet on merkitty S-symbolilla dokumenttiin.

Kohteet, jotka ovat lisäksi Unescon maailmanperintölistalla, on merkitty H-symbolilla.

Kemiönsaarelle ominaiset aineettoman kulttuuriperinnön kohteet

Seuraavat aineettoman kulttuuriperinnön kohteet ovat joko erityisesti Kemiönsaarelle tai sen kylille ominaisia tai yleisesti tunnettuja suomalaisia perinteitä, jotka saavat Kemiönsaarella oman, paikallisen vivahteensa.

Juhlat ja tavat

Juhannuksen vietto

Juhannusyö on alun perin ollut kesäpäivänseisauksena, sittemmin juhannus on siirretty kalenterissa viikonlopulle, ja sijoittuu ajalle 19.–26. kesäkuuta. Alun perin sitä vietettiin säänjumala Ukon juhlanä, jotta turvattaisiin hyvä sato ja hedelmällisyys. Myöhemmin juhlaan yhdistyi kirkollinen perinne: juhannus on Johannes Kastajan syntymäpäivä.

Juhannusta vietetään eri puolilla Suomea kokkojen, juhannussalkojen, tanssien, saunomisen ja ruokajuhlien muodossa. Perheet ja ystäväporukat kokoontuvat mökeille, leirintäalueille tai festivaaleille juhlistamaan keskikesää. Aattoiltana Suomen lippu nostetaan salkoon, ja se saa liehua seuraavaan iltaan saakka. Juhannusyönä on myös tapana tehdä taikoja.

Kemiönsaarella juhannuskokoista on pitkälti luovuttu, sillä saaristossa on monesti alkukesästä metsäpalovaroitusta voimassa. Sen sijaan juhannussalko on erityisesti ruotsinkielisen rannikkoseudun juhannusperinteisiin kuuluva symboli. Juhannussalko on perinteisesti nostettu useissa Kemiönsaaren kylissä. Salko koristellaan luonnonmateriaaleilla ja sen pystyttämiseen liittyy puheet sekä musiikki. Perinteisiä juhannustanssejakin on järjestetty

Kemiönsaarella vielä 2010-luvulla, mutta nykyisin tanssikulttuuri on hiipunut.

Juhannuksen perinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle. Perinteen säilymistä tukevat vahva mökkikulttuuri ja juhannusaaton säilyminen vapaapäivänä.

Lucian valinta ja juhla

Lucian päivää vietetään 13. joulukuuta Pyhän Lucian muistoksi. Suomessa Lucia-juhlasta on muodostunut tärkeä perinne erityisesti ruotsinkielisillä alueilla. Lucia-perinne on saapunut Suomeen Ruotsista 1800-luvulla. Lucia-neitoja valitaan Kemiönsaarella kaksi: yksi Kemiössä ja toinen Dragsfjärdissä. Valinnan ja tapahtumien järjestämisestä vastaavat paikalliset Folkhälsanin yhdistykset ja valinta tapahtuu yleisöäänestyksenä.

Lucia puetaan valkoiseen asuun, punaiseen vyöhön ja kynttiläkruunuun. Luciat kruunataan kirkossa, jonka jälkeen Lucia-kulkue kulkee kylän läpi. Lucia kantaa kynttilää, joka symboloi valoa talven pimeyteen. Lucian tehtävänä on vieraila eri paikoissa, kuten kouluissa, päiväkodeissa ja vanhainkodeissa. Lucia-laulu, Santa Lucia, on osa nykyistä juhlaa.

Lucia-juhla on toistaiseksi vakiintunut Kemiönsaarella ja median kautta Lucia-

traditiota pidetään vahvasti näkyvillä. Joilain paikkakunnilla on ollut liian vähän ehdokkaita, mikä voi tulla ongelmaksi tulevaisuudessa Kemiönsaarella, kun nuorten määrä saarella vähenee ja arvot muuttuvat. Lucia-perinne edustaa tietynlaista roolimallia, mikä saattaa nykynuorille tuntua vieraalta ja vanhanaikaiselta.

Virpominen pääsiäislauantaina

Suomessa pääsiäiseen liittyy virpomisperinne. Siinä lapset pukeutuvat usein noidiksi tai eläimiksi ja kiertävät sukulaisten ja tuttavien taloihin virpomassa. Virpoessaan lapset heiluttavat koristeltuja pajun- tai koivunoksia ja lausuvat virpomisorun, jossa toivotetaan onnea ja terveyttä taloon. Palkkioksi lapsille annetaan makeisia, rahaa tai muuta pientä hyvää. Kemiönsaarella virpominen tapahtuu pääsiäislauantaina.

Virpominen on monilta osin vanha kansanperinne. Virpominen oli yksi tapa välttää noituutta ja onnettomuuksia. Nykyään perinne on vähemmän sidoksissa alkuperäisiin uskomuksiin ja rituaaleihin. Virpominen on enemmän leikkimielinen ja hauska tapa juhlia pääsiäistä. Perinne jatkuu sukupolvelta toiselle. Monet vanhemmat kannustavat lapsiansa virpomaan ja näin pitävät huolen, että perinne jatkuu mahdollisesti tulevillakin sukupolville.

Muinaistulien yö

Muinaistulien yötä vietetään elokuun viimeisenä lauantaina samaan aikaan venetsialaisten kanssa. Muinaistulien yötä vietetään Itämeren alueella rannikkokaupungeissa ja saaristossa. Suomessa sitä on juhlittu vakiintuneella paikallaan elokuun lopussa. Muinaistulien yötä alettiin juhla Suomen täyttäessä 75-vuotta, jolloin aloite tuli Turunmaan kulttuuritoimijoilta (Åbolands kulturråd). Kemiönsaarella järjestetään useissa kylissä muinaistulien yötä,

johon kuuluu kokon poltto ja muuta ohjelmaa.

Muinaistulilla tarkoitetaan sekä varoitustulia, joita käytettiin esimerkiksi vihollisesta varoittamiseen, että tulia, joiden avulla voitiin ennen osoittaa merenkulkijoille turvallinen tie satamaan tai rantaan. Tänä päivänä muinaistulia sytytetään tänä päivänä Itämeren alueen maissa muistutuksena yhteisestä mereen liittyvästä historiasta ja Itämeren suojelun tärkeydestä. Veneilijöille muinaistulien yö tarkoittaa monesti myös veneilykauden päätösjuhlaa.

Nimipäiväjuhla

Nimipäiväjuhla maataloilla on vanha perinne, ja sen juhlimista pidettiin usein tärkeämpänä kuin syntymäpäivän viettoa. Nimipäivää juhlittiin erityisesti maatalousyhteisöissä, sillä ne olivat tärkeä osa yhteisöjen sosiaalista elämää. Nimipäivä tarjosi hyvän tilaisuuden säännöllisiin yhteisiin tapaamisiin ja samalla voitiin jakaa tietoa menneistä ja tulevista tapahtumista. Juhlaan kuului juhla-ateria tai pienemmissä tilaisuuksissa kahvijuhla, ja ruokailun jälkeen naiset ja miehet jakautuivat eri huoneisiin keskustelemaan. Koska miesten nimet kulkivat usein suvussa, nimipäivän juhla vietettiin aina samana päivänä, vaikka tilan omistaja vaihtui sukupolvelta toiselle.

Vielä tänäkin päivänä on kyliä, joissa tätä perinnettä vaalitaan enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Elämäntapa on kuitenkin monella tapaa muuttunut ja perheyhteisöt hajaantuneet. Maatalouden ja perinteisen kyläyhteisön merkitys on vähentynyt. Muutos uhkaa nimipäivän viettoa sen perinteisessä mielessä. Yleisesti nimipäivien muistaminen sen sijaan kulkee edelleen vahvana perinteenä.

Osuuskuntamainen toiminta

Saaristossa säilyi omavarainen elämäntapa jopa 1950-luvulle saakka. Syynä siihen oli kylien sijainti saarilla ilman maayhteyksiä mantereelle. Monet työt vaativat paljon työvoimaa, joten ne tehtiin kylissä yhteisvoimin. Kyse ei ollut talkoista, vaan kaikki yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta osallistuivat työhön saadakseen siitä elantoa.

Esimerkkinä tästä on hirven metsästys ja kalastuskulttuuri. Koko kylä saattoi asua kalamajoissa ulkosaarilla useiden viikkojen ajan sesongin aikana, ja kaikki kalastivat yhteisöllisesti. Talvi- ja kesänuottauksessa työprosessi oli koko kylän yhteinen. Karjanhoito sekä kerppujen ja heinän kerääminen ja varastointi tehtiin yhdessä. Osuuskuntamainen toimintatapa näkyi myös purjevereiden rakentamisessa. Rahoitus toteutettiin mm. myymällä osakkeita tai osuuksia laivaan. Näin on toimittu mm. purjelaiva Eugeniaa rakennettaessa. Perinne ei näy enää samalla tavalla kuin aiemmin, mutta henki elää vahvasti edelleen. Se näkyy monimuotoisena yhdessä tekemisessä.

Västanfjärdin tervehtiminen

Västanfjärdin tervehtiminen ilmentää paikallista tapaa, jossa kaikki vastaantulijat toivotetaan tervetulleiksi. Tervehdys voi olla nyökkäys, kädenheilautus tai lyhyt sanallinen huomiointi, ja se on juurtunut syvälle paikalliseen tapakulttuuriin.

Tapa voi hämmentää yhteisön ulkopuolisia. Tämä tapa ei ole pelkkä kohteliaisuus, vaan merkki yhteisöllisyydestä ja saaristolaiten vahvasta sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta. Jos vastaantuli ei tervehti takaisin, tulkitaan merkiksi siitä, että hän on ulkopuolinen – ei vielä osa paikallista yhteisöä tai tapakulttuuria. Näin tervehtiminen toimii eräänlaisena tunnistamisen

eleenä: se kertoo, kuka on paikallinen ja kuka ulkopuolinen.

Koulujen perinteiset joulujuhlat

Koulujen perinteiset joulujuhlat Kemiönsaarella kokoavat yhteen oppilaat, opettajat, vanhemmat ja usein myös kyläläiset viettämään joulun aikaa lämpimässä ja yhteisöllisessä hengessä. Juhlat pidetään yleensä koulun juhlasalissa tai kylän yhteisessä tilassa, ja ohjelmassa on oppilaiden esittämiä näytelmiä, lauluja, runoja ja musiikkiesityksiä.

Viime vuosina perinnettä ovat uhanneet monet muutokset. Pienten kyläkoulujen sulkeminen on vähentänyt paikallisten joulujuhlien määrää. Kun oppilaat siirtyvät suurempiin keskuskouluihin, suurissa saaleissa ei aina enää saavuteta sitä kodikasta ja tuttavallista ilmapiiriä, joka on ollut olennainen osa perinnettä. Lisäksi juhlan kristilliset juuret ovat herättäneet keskustelua siitä, ovatko koulujen joulujuhlat riittävän katsomusneutraaleja. Vaikka juhla voidaan järjestää kulttuuritapahtumina ilman uskonnollista sisältöä, tämä vaatii usein perinteisen ohjelman muokkaamista. Se voi vaikuttaa suoraan siihen, millainen juhla lopulta on tai järjestetäänkö sitä ollenkaan.

Taalintehtaan toripäivä

Taalintehtaan toripäivä järjestetään joka keskiviikko ja lauantai kello 8.00–14.00 ympäri vuoden. Erityisesti kesäkuukausina torilla käy kuhina, ja silloin myyjiä on paikalla jopa 70 eri myyntipisteellä ja se houkuttelee paikalle niin paikallisia asukkaita kuin matkailijoitakin. Tori tarjoaa monenlaisia tuotteita aina tuoreista vihanneksista ja marjoista kalatuotteisiin, leivonnaisiin ja käsitöihin. Lisäksi torilla on kirpputorikojuja. Toripäivä on paitsi ostospaikka myös tärkeä sosiaalinen tapahtuma, jossa voi kohdata tuttuja ja vaihtaa kuulumisia.

Taalintehtaan toripäivän perinteet saivat alkunsa ruukinpatruuna Wolter Ramsayn aikaan 1850-luvulla, kun hän antoi täyttää soisen alueen masuunikuonalla ja tori perustettiin. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa toripäiviä oli niin ikään kaksi kuukaudessa, koska silloin oli rautaruukin työntekijöiden palkkapäivä. Torilta työläiset hankkivat kaiken, mitä saattoivat tarvita, mittatilauspuvuista elintarvikkeisiin, kuten lihaa, voita, jauhoja ja perunoita.

Joulukuusen pystytys Taalintehtaalla

Taalintehtaalla on pitkään ollut perinne, jossa kyläläiset seuraavat joka vuosi

joulukuusen pystyttämistä niin kutsutulle Hotellivuorelle. 1940-luvulla kaksi nuorta insinööriä toivat sen kuusenpystytysperinteen mukanaan paikkakunnalle, mutta jo ennen tätä vuorella oli rautarengas ja tukevat köydet kuuselle, eli perinteellä saattaa siis olla vielä pidemmät juuret.

Kyläläiset odottavat kuusta joka vuosi. Lions Club on huolehtinut kuusen pystytyksestä jo vuosikymmeniä. Kuusen pystytys tapahtuu kuitenkin täysin hiljaisuudessa ja vailla erityisiä juhlallisuuksia Lucian päivän aattona. Valot kuuseen sytytetään Lucianpäivän aamuna ja ne saavat palaa aina joulun yli Nuutinpäivään 13.1. saakka.

Musiikki ja tanssi

Kemiönsaaren musiikkifestivaalit

Kemiönsaari on tunnettu monista musiikkifestivaaleistaan, jotka ovat muodostuneet saaren kulttuuriperinteeksi. Näistä tunnetuimpia ovat Kemiönsaaren Musiikkijuhla, joka on vuodesta 1999 järjestetty kamarimusiikkifestivaali, sekä vuonna 1987 alkunsa saanut Baltic Jazz, joka tuo huippujazz-artisteja Taalintehtaan ruukkimiljööhön. Uudempana tulokkaana on Taalintehtaalla järjestettävä monitaiteellinen Festival Norpas, joka järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2012. Nämä festivaalit houkuttelevat niin paikallisia kuin kansainvälisiä vieraita, ja ne tarjoavat korkeatasoista musiikkia upeissa saaristomaisissa.

Kemiönsaaresta kertovat laulut

Kemiönsaarelta on useita lauluja, jotka kuuluvat aineettomaan kulttuurihistoriaan. Niissä korostetaan alueen erityislaatuisuutta ja ne kumpuavat usein kotiseuturakkaudesta. Yksi on kemiönsaarelaisen Frans Österblomin runosta Ruotsin kansallislaulun melodiaan sovitettu kappale Min hembygd, joka tunnetaan myös nimellä Jag älskar min hembygd. Laulu on tunnettu erityisesti sen kauniista sanoituksista, jotka kuvaavat saaristoluontoa ja melodisesta rakenteesta. Toinen on 1980-luvulla osittain kemiönsaarelaisen tanssiyhdytyeen Showdownin levyttämä kappale Kimitoön. Lisäksi löytyy useita kyliin liittyviä sävellyksiä. Kemiönsaaren 700-vuotisjuhlan yhteydessä koululaiset ympäri saarta osallistuivat uuden Kemiönsaaresta kertovan fanfaarin säveltämiseen ja laulamiseen.

Suullinen perinne

Kyläkohtaiset murteet ja Taalintehtaan slangi

Kemiönsaarella ruotsin kielessä on kyläkohtaisia murteita, jotka eroavat toisistaan. Murre saattaa olla niin vahvaa ja erityistä, että puheen perusteella on mahdollista sanoa, mistä päin Kemiönsaarta asukas on kotoisin. Lisäksi Taalintehtaalla on oma slangi, joka on syntynyt osittain alueen teollisuusympäristön ja monikielisyyden vaikutuksesta.

Murteiden ja slangin käyttö on arkipäiväistä erityisesti vanhemman väestön keskuudessa, mutta nuoremmilla sukupolvilla on yhä vähemmän tilaa kielen paikalliselle muotoutumiselle globalisaation ja digitalisaation myötä. On siis vaarana, että paikalliset murteet ja slangi katoavat.

Joustava kahden kielen käyttö

Kemiönsaari on kaksikielinen kunta, jossa ruotsi on valtakielenä suomeen nähden. Kemiönsaari on tunnettu joustavasta kahden kielen käytöstä, jossa molemmat kielet näkyvät ja kuuluvat tasavertaisesti. Kunnan viralliset palvelut, kuten verkkosivut, kuulutukset ja asiakirjat, ovat saatavilla molemmilla kielillä. Asukkaille tarjotaan mahdollisuus asioida omalla äidinkiellään, mikä edistää sujuvaa ja tasa-arvoista palvelukokemusta.

Kaksi kieltä ei ole vain hallinnollinen käytäntö, vaan osa arkipäiväistä kommunikointia. Erityisenä kulttuuriperintönä

voidaan nähdä kahden kielen luova ja joustavaa käyttöä. On yleistä, että ihmiset voivat puhua omaa äidinkieltään (suomea tai ruotsia). Keskustelua saatetaan siis käydä niin, että suomenkielinen puhuu suomea ja ruotsinkielinen ruotsia, mikäli kumpikin hallitsee toistensa kielen. Joissain tilanteissa kieltä vaihdetaan lennosta – jopa kesken lauseen.

Taalintehtaan rakennusten ja paikkojen nimistö

Taalintehtaan kylän rakennusten nimistö on varsin värikästä ja kekseliästä. Esimerkiksi Siperian talot sijaitsevat meren rannalla, ja niiden nimen taustalla on se, että ne olivat kylmiä merituulen puhaltaessa, mikä muistutti Siperian karuja olosuhteita. Kartalla Siperiasta itään löytyy Jokohama, ja näin ollen itäpuolen talot sijaitsevat siellä. Kylältä löytyvät lisäksi rakennukset nimeltä Nälkäkuolema, Rotanloukku, Akan kaipuu, Lapseton, Linna ja Koirankoppi – vain muutamia mainitaksi. Nimien takaa löytyy värikkäät tarinat ja nimiä käytetään yleisesti.

Taalintehtaan kyläyhdistys on julkaissut kirjan Honolulusta Siperiaan, jossa esitellään noin 120 taloa valokuvin ja tekstein. Suullinen nimistö on tallennettu kirjalliseen muotoon, ja se tulee säilymään näin jälkipolville.

Käsityötaidot

Perinneparkitus ja sen opetus

Parkitseminen on ikivanha tapa säilöä eläimen nahka käyttökelpoiseksi materiaaliksi esimerkiksi vaatteisiin ja jalkineisiin. Perinneparkitus on perinteinen käsityömenetelmä, jossa eläinten nahkoja parkitaan luonnonmukaisiin ainein, kuten kasviparkkiaineilla.

Katoavaa perinne käsityötaitoa on pidetty yllä Kemiössä jo 15 vuoden ajan ja taitoa on siirretty eteenpäin koulutuksen ja kurssien kautta. Opetuksessa korostetaan ekologisia ja perinteisiä nahan- sekä taljojen valmistustapoja.

Hiittisten kruunun tekeminen

Hiittistenkruunu (Hitiskronan) on riipuva, puusta veistetty yksi- tai kaksikerroksinen kynttilänjalka, jossa oli joko kahdeksan tai neljä haraa. Gullkrona toi kruunun markkinoille 80-luvulla. Kynttilän jalassa oli Hiittisten kansallispuvun väreistä kudottu nauha. Kynttiläkruunua käytettiin joulun aikaan tuomaan valoa ja tunnelmaa. Hiittisten kruunu valmistetaan käsityönä, mutta tämä paikallisperinne on unohtumassa.

Ruokaperinteet

Proton valmistus

Protto on perinteinen ruoka, joka valmistetaan yksinkertaisista raaka-aineista, mutta se on ollut ravitseva ja tärkeä osa saariston ruokaperinnettä. Ruoka syntyi alun perin arjen tarpeista: sen aineksia löytyi lähes jokaisesta torpasta. Kemiönsaaren versio protosta tehdään perunoista, lantusta ja porkkanoista. Siihen kuuluu myös savupalviliha.

Silakan haltraus

Silakan pyynti ja valmistus ovat olleet vuosisatoja osa saaristossa asuvien arkea. Silakan haltraus tehdään kuumassa lämmössä, mieluiten avotulella tai hiilloksessa. Silakat asetellaan halstariin tai ritilälle, joka puristaa ne kiinni, eivätkä ne eivät putoa tuleen tai grilliin. Kalat kypsyvät muutamassa minuutissa.

Tämä perinteinen silakan valmistus ruuksi on osittain unohtunut. Kaupungistuminen ja elämäntapojen muutokset ovat vähentäneet perinteisten kalastusmenetelmien ja ruokaperinteiden tunnettuutta. Silakkaa ei enää kalasteta, kuten ennen, eikä sitä arvosteta ruokana.

Luonto ja maailmankaikkeus

Veneily

Kemiönsaarella veneily ei ole vain harrastus – se on elämäntapa ja syvälle juurtunut osa paikallista kulttuuri-identiteettiä. Veneily ja merenkäynti ovat olleet keskeinen osa elämää – ensin välttämättömyytenä, myöhemmin myös vapaa-ajan harrastuksena. Sukupolvien ajan veneily on ollut keskeinen osa arkea, työtä ja vapaa-aikaa. Veneillä on kalastettu, kuljetettu tavaraa, pidetty yhteyttä saarten välillä ja vietetty kesäpäiviä meren äärellä.

Perinteiset veneet, kuten puuveneet ja saaristolaisveneet, kertovat paikallisesta käsitöidästä ja merenkulun historiasta. Paikalliset purjehduskilpailut, saaristoristeilyt ja navigointikurssit tukevat sekä käytännöntaitojen että kulttuurisen perinnön säilymistä. Satamat ja vierasvenesatamat toimivat puolestaan veneilijöiden kohtaamispaikkoina.

Mökkeily ja kesäasukaskulttuuri

Kesäasukaskulttuuri alkoi muodostua Suomessa 1800-luvun lopulla, kun kaupunkien sivistyneistö ryhtyi viettämään kesämaaseudulla, erityisesti järvien ja meren rannoilla. Alkuun kesänviettopaikat olivat huviloita ja kartanoita, mutta myöhemmin 1900-luvulla ilmiö laajeni mökkeilyn yleistyessä myös keskiluokan ja työväen pariin. Samalla syntyi kesäasukasyhteisöjä, jotka alkoivat vaikuttaa alueen kulttuuriin ja elinkeinoin.

Kesäasukaskulttuuri elää yhä tänäkin päivänä vahvana Kemiönsaarella. Kemiönsaarella on tuhansia vapaa-ajan asuntoja, ja kesäisin kunnan väkiluku lähes kaksinkertaistuu kesäasukkaiden myötä. Osa kesäasukkaista elää perinteistä mökkielämää, mutta tavallista on myös omistaa kesäasunto esimerkiksi kerros- tai luhtitalosta.

Kemiönsaari on yksi Suomen merkittävimmistä kesämökkikunnista. Kemiönsaarelaiset itse mökkeilevät oman kuntansa alueella, mutta alueelle tullaan mökkeilemään myös muista kunnista. Kesämökkien määrä on noussut viime vuosikymmeninä. Vuonna 2000 Kemiönsaarella lasketaan olleen 3 863 kesämökkiä, kun vuonna 2018 niitä oli 4 730 kappaletta.

Kesäasukas- ja -mökkikulttuuri Kemiönsaarella on vuosien saatossa muuttunut: vanhojen torppien rinnalle on noussut moderneja vapaa-ajan asuntoja, ja monilla kesäasukkailla on mahdollisuus tehdä etätöitä mökiltä käsin. Silti mökkielämän ydin – kiireettömyys, luonnon läheisyys ja yksinkertainen arki – on säilynyt. Mökillä eletään vuodenvaihteen ja sään ehdoilla, ja valtaosin mökkikulttuuri elää ja kukoistaa kesän lomakautena.

Suomenruotsalaisuus

Suomenruotsalainen kulttuuri on suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin sekoitus, ja se juontaa juurensa Suomessa asuviin ruotsinkielisiin yhteisöihin. Kulttuurissa näkyy vahva ruotsalainen perintö, kuten kieli, ruokakulttuuri ja tavat, mutta samalla on myös syvä yhteys suomalaisiin traditioihin. Suomenruotsalaiset juhla- ja musiikkitraditiot, kuten joulunvietto ja vappu, ovat samankaltaisia kuin muualla Suomessa, mutta ruotsinkielisillä alueilla niissä on omia vivahteita. Suomenruotsalaisuuteen kuuluu myös vahvasti yhteisöllisyys ja myös kotipaikkauskollisuus. Kemiönsaarella suomenruotsalainen kulttuuri on vahvasti läsnä, ja se näkyy jo kunnan kielijakaumassa: noin 70 % asukkaista on ruotsinkielisiä.

Toistaiseksi suomenruotsalainen kulttuuri voi vahvana Kemiönsaarella. Suomenruotsalainen kulttuuri on pitkälti kiinni

paikallisessa elämäntavassa, ja se saattaa tulevaisuudessa kärsiä kaupungistumisen ja globalisaation vaikutuksista. Suomenruotsalaisella kulttuurilla on edelleen tietyt stereotyyppit, ja tämä saattaa luoda eriytymistä muista kulttuuriryhmistä. Jos

suomenruotsalaista kulttuuria ei ymmärretä tai arvosteta oikein, se voi kokea ulkopuolisuuden tunnetta ja vähemmistöasemaa, mikä heikentää kulttuurin itsetuntoa ja elinvoimaisuutta.

Yleiset aineettoman kulttuuriperinnön kohteet Kemiönsaarella

Seuraavat aineettoman kulttuuriperinnön kohteet eivät ole erityisesti tietylle paikalle ominaisia, vaan ne ovat laajalti tunnettuja suomalaisia perinteitä, jotka esiintyvät Kemiönsaarella ilman paikallisia erityispiirteitä.

Juhlat ja tavat

Talkooperinne S

Talkoot ovat vapaaehtoistyötä, jossa ihmiset kokoontuvat tekemään palkatonta työtä yhteisen päämäärän hyväksi. Talkoissa korostuu yhdessä tekeminen. Tehtävät jaetaan osaamisen mukaan ja osallistujia usein kehitetään ruualla ja juomalla.

Talkoita järjestävät niin kyläyhteisöt, yhdistykset kuin yksityishenkilöt. Kemiönsaarella talkoohenki näkyy vahvasti juuri yhdistystoiminnassa; talkoilla kunnostetaan rakennuksia, rakennetaan luontopolkuja ja järjestetään tapahtumia.

Talkoiden perinne juontaa juurensa aikaan, jolloin maatalous ja kyläyhteisöt muodostivat perustan elämälle. Talkoot olivat keino hoitaa yhteisiä peltoja ja niittyjä sekä kalastusta. Talkoot ovat aina olleet myös sosiaalinen tilaisuus.

Talkoiden tulevaisuus riippuu yhteisöjen aktiivisuudesta ja uusien sukupolvien kiinnostuksesta osallistua. Vaikka vapaaehtoisia edelleen löytyy, haasteina ovat ikääntyvän väestön jaksaminen ja se, ettei talkoiden järjestäjiä tai osallistujia löydy.

Hautausmaalla käynti jouluaattona S

Jouluaattona moni suomalainen käy hautausmaalla sytyttämässä hautakynntilän ja viemässä havuja tai muita koristeita läheisen haudalle. Hautausmaalla käydään

muistelemassa vainajia ja kunnioittamassa edesmenneitä rakkaita, ja käynnillä hiljennetään joulunviettoon. Hautausmailla on joulunaikaan erityinen tunnelma, kun lukuisat hautakynntilät tuovat valoa pimeyteen.

Kemiönsaaren viidellä hautausmaalla perinne elää vahvana. Perinne kulkee perheissä eteenpäin: lapset oppivat sen vanhemmiltaan. Käynti haudoille tuo yhteen eri-ikäisiä ja vahvistaa yhteisöllisyyttä.

Perinteen juuret ulottuvat kauas. Ennen vanhaan kekrin aikaan muistettiin vainajia, ja tämä tapa siirtyi ajan myötä jouluun. Ensimmäiset kynntilät vietiin haudoille jo 1920-luvulla, ja sotien jälkeen tapa yleistyi nopeasti.

Runebergin juhlinta S

Johan Ludvig Runeberg (1804–1877) oli suomalainen runoilija, opettaja ja toimittaja. Hänet tunnetaan Suomen kansallisrunoilijana. Runeberg kirjoitti ruotsiksi runoja, jotka kuvaavat suomalaista luontoa, kansaa ja historiaa. Hänen kynästään on lähtöisin myös Suomen kansallislaulu, Maammelaulu.

Runebergin päivää vietetään vuosittain 5. helmikuuta. Päivä on virallinen liputuspäivä. Kemiönsaarella Runebergin päivänä on järjestetty kouluissa ja kirjastoissa

teemapäiviä. Runebergin päivään kuuluu Runebergin torttu – leivonnainen, jonka Runebergin vaimo aikoinaan kehitti.

Saunominen ∞

Vuonna 2020 suomalainen saunakulttuuri pääsi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. Saunominen on yksi suomalaisimmista tavoista: suomalainen käy ensimmäisen kerran saunassa yleensä jo vauvana, ja jatkaa tyypillisesti saunomista läpi elämän. Tyypillisesti saunassa käydään kerran viikossa.

Saunan historia ulottuu Suomessa ainakin 3000 vuoden taakse, todennäköisesti huomattavasti pidemmälle. Alkuun saunat olivat kuoppia, myöhemmin rakennettiin puulämmitteisiä piiputtomia rakennuksia eli savusaunoja, sen jälkeen piipullisia puulämmitteisiä saunoja. Nykyisin yleisiä ovat sähkölämmitteiset saunat. Aiemmin saunassa synnyttiin, siellä jopa asuttiin ja siellä pestiin vainajat.

Nykyään sauna on paikka puhdistautumiselle ja rentoutumiselle. Saunominen koetaan Suomessa tasa-arvoisena – saunassa kaikki ovat samanarvoisia. Kemiönsaarella saunaperinne on osa normaalia elämää, kuten muuallakin Suomessa. Saunaperinteen ylläpitäjiä ovat asukkaiden ja kesämökkiläisten lisäksi matkailijoille saunaelämyksiä tarjoavat matkailuyritykset.

Suomalainen joulupukkiperinne ∞

Suomalainen joulupukki on monen perinteen ja vaikutteen yhdistelmä. Joulupukki on kehittynyt pitkälti Pyhän Nikolaoksen tarinan pohjalta. Tämä piispaksi kutsuttu hahmo auttoi köyhiä ja oli erityisesti lasten suojelija. Suomalaiseen perinteeseen kuuluu, että Joulupukki saapuu Lapista Korvatunturilta, jossa on tonttujen työpaja, jossa lahjat valmistetaan.

Joulupukin vierailut kodeissa alkoivat 1920-luvulla ja vakiintuivat erityisesti lapsiperheissä. Joulupukin vierailu on tärkeä osa suomalaista joulua. Joulupukki tuo lahjoja ja kysyy lasten kiltteydestä. Myös Kemiönsaaren lapsiperheissä joulupukki on vuosittainen vakiovieras.

On todennäköistä, että joulupukki pysyy vahvana osana suomalaista kulttuuria, vaikka sen ilmenemismuodot voivatkin muuttua globalisaation myötä. Joulupukkiperinnettä vaalivat pääasiassa vanhemmat, jotka kertovat lapsille joulupukista jo varhain. Lisäksi tiedotusvälineet pitävät yllä joulupukkiperinnettä.

Työväen vappu ∞

Työväen vappu, joka on saanut alkunsa 1800-luvun lopulta ja saanut virallisen aseman työväen juhlapäivänä 1900-luvun alussa, on täynnä perinteitä, jotka korostavat yhteiskunnallista vaikuttamista ja yhteisön voimaa. Alkujaan vappu oli kesän alkamisen juhla, mutta työväenliikkeen mukana juhlaan tuli poliittinen ulottuvuus. Vappumarssit ja poliittiset juhlapuheet korostavat tasa-arvon, demokratian ja rauhan sanomaa.

Vapun juhla on vakiintunut monilla paikakunnilla yhteiseksi juhlaaksi, vaikka perinteet vaihtelevat Suomen sisällä. Vappumarssit ovat yksi juhlan keskeisistä elementeistä. Kemiönsaarella vappumarssija on vielä 80-luvulla järjestetty Taalintehaan kylällä. Lisäksi partiolaiset ovat jakaneeet Fritidsgårdenissa vappupalloja yli 50 vuotta. Vappu on muuttunut enemmän iloiseksi karnevaaliksi, ja politiikan merkitys on jäänyt taka-alalle. Syynä siihen on keskiluokan kasvu, työelämän rakenteiden muutokset, jolloin työläisidentiteetistä on tullut vaikeammin hahmotettavaa. Työväen ja muiden vappuperinteiden rajat voivat tulevaisuudessa hämärtyä entisestään.

Musiikki ja tanssi

Demoskene S

Demoskene on tietokoneharrastajien alakulttuuri, jossa luodaan taidetta, kuten grafiikkaa, animaatioita ja musiikkia, tietokoneen avulla. Siinä yhdistetään koodaus, visuaaliset efektit ja musiikki, ja tekijät käyttävät rajattuja resursseja luodakseen vaikuttavia ja luovia teoksia. Demoskene syntyi 1980-luvulla, kun mikrotietokoneet yleistyivät. Yhteisö on tunnettu luovista kilpailuista.

Kemiönsaarella järjestetään vuosittain yksi tai useampi aiheeseen liittyvä tapahtuma. Tapahtumat tarjoavat mahdollisuuden verkostoitua muiden demoskene-harrastajien kanssa ja tutustua suomalaiseen digitaaliseen kulttuuriin.

Lavatanssit ja tanssisoitto S

Kansanomainen paritanssi ja tanssisoitto ovat elävää kulttuuriperinnettä, joka on säilynyt Suomessa 1600-luvulta lähtien. Paritanssi syntyi osaksi kansantanssikulttuuria, ja tanssisoitto on kehittynyt säestämään näitä tansseja. Lavatanssit ovat perinteisiä paritansseihin keskittyviä tapahtumia, joita järjestetään erityisesti tanssilavoilla Suomen maaseudulla. Niillä on pitkä historia ja ne houkuttelevat edelleen suuria yleisöjä erityisesti kesällä. Tansseja järjestävät niin yhdistykset kuin kaupalliset tahot. Lavatansseilla on oma etikettinsä, ja ne ovat edelleen suosittuja kaikenikäisten

keskuudessa, vaikka niihin liittyy edelleen vanhakantainen leima.

Kemiönsaarella on aiemmin ollut vahva lavatanssiperinne, mutta tansseja järjestetään tänä päivänä hyvin harvoin. Yhtenä syynä on niiden iso järjestämistaakka. Lavatanssien toinen uhka on tanssiharrastajien ikääntyminen. Nuoria tanssijoita on vähemmän, ja tämä voi johtaa kulttuurin vähenemiseen, jos uudet sukupolvet eivät jatka perinnettä. Tanssia ja eri instrumenttien soittoa on voinut opetella esimerkiksi Kemiönsaaren aikuisopistossa.

Pelimannimusiikki

Pelimannimusiikki on suulliseen perinteeseen perustuvaa kansanmusiikkia. Pelimannityyli tarkoittaa tapaa soittaa kansanmusiikkia vapaasti, kuulonvaraisesti ja usein hieman improvisoiden. Se on ollut osa kyläjuhlia, tansseja, häitä ja muita yhteisön tapahtumia, joissa musiikilla ja tanssimisella on ollut tärkeä rooli. Nimensä musiikki on saanut "pelimanneista", eli kansanmuusikoista, jotka soittivat esimerkiksi viulua, harmonikkaa, klarinettia tai muita perinteisiä soittimia.

Vaikka pelimanniperinne juontaa juurensa 1800-luvulle, se on edelleen voimissaan ja viimevuosina pelimanniperinnettä on elvytetty useissa tapahtumissa. Myös Kemiönsaari 700 juhluvuoden tapahtumissa pelimannimusiikki on vahvasti läsnä.

Esittävät taiteet

Teatteri, revyy

Kemiönsaarella, saaristokunnan sydämessä, teatterilla on pitkät perinteet ja tärkeä rooli paikallisessa kulttuurielämässä. Yksi merkittävimmistä ilmaisumuodoista saarella on ollut revyy. Kimito ungdomsförening esitti loppiaisrevyytä jo 1800-luvun lopulta lähtien. Taalintehtaalla toimiva Bruksteatern esitti ensimmäisen näytelmänsä Työväenopiston johdolla vuonna 1981. Rosmoteatteri puolestaan on kaksikielinen, ammattilaisjohdolla toimiva amatööriteatteri, joka on esittänyt komediallisia näytelmiä Taalintehtaalla vuodesta 2017. Lisäksi Västanfjärdissä toimii kesäteatteri. Teatteriharrastus yhdistää useita sukupolvia ja monissa esityksissä käytetään sekaisin sekä suomea että ruotsia.

Suomalainen voimisteluperinne S

Suomalainen voimisteluperinne on pitkä ja arvostettu osa kansallista liikuntakulttuuria. Se juontaa juurensa 1800-luvun lopulle, jolloin voimistelu nähtiin tärkeänä osana kansanterveyttä ja isänmaallista kasvatusta. Voimistelu yhdisti fyysisen harjoittelun ja yhteisöllisyyden, ja se levisi nopeasti koulujen ja seurojen kautta eri puolille maata.

Myös Kemiönsaarella voimistelulla on vahvat juuret. Paikalliset voimisteluseurat ovat vuosikymmenten ajan toimineet tärkeinä kokoontumispaikkoina ja tarjonneet harrastusmahdollisuuksia kaikenikäisille. Vuonna 1908 perustettu Jäntevä on yksi Kemiönsaaren vanhimmista voimisteluperinnettä ylläpitävistä urheiluseuroista.

Suullinen perinne

Iltasatu S

Iltasatujen lukeminen on perinne, jota harjoitetaan laajalti suomalaisissa perheissä eri puolilla maata ja eri yhteiskuntaluokissa. Satuja luetaan erityisesti alle kouluikäisille lapsille, mutta myös kouluikäiset voivat nauttia iltasaduista. Iltasadut auttavat lasta rauhoittumaan ennen nukkumaanmenoa ja tukevat hänen kielellistä

kehitystään. Tämä yhteinen lukuhetki edistää lapsen keskittymiskykyä ja vuorovaikutustaitoja.

Perinteen vaalimisessa auttavat lisäksi päiväkodit ja koulut, joissa satua saatetaan lukea lapsille rauhoittumisen hetkellä. Satujen lukeminen ei jää siis pelkästään iltasatujen varaan.

Käsityötaidot

Luonnonväriaineilla värjääminen S

Ennen synteettisten värien käyttöönottoa 1800-luvun lopulla kaikki tekstiilit värjättiin luonnosta saatavilla aineksilla. Perinteisiä väriaineita saadaan kotimaisista kasveista. Vaikka nykyään värjäystä ei tarvita samalla tavalla kuin ennen, perinne on säilynyt aktiivisten harrastajien, käsityöyrittäjien ja opettajien ansiosta elävänä. Kemiönsaarella on pidetty kursseja aiheeseen liittyen ja lisäksi värjäämistä on esitelty mm. Sagalundin kotiseutumuseossa. Tieto ja taidot ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle paitsi suullisesti myös kirjoitettujen ohjeiden ja oppaiden muodossa. Kemiönsaarella on myös käsityöläisiä, jotka värjäävät luonnonväriaineilla villalankoja myyntiin.

Neulominen S

Neulomisella on pitkät perinteet. Suomessa neulominen on ollut kansan osaamista jo 1700-luvulta lähtien, mutta neuleet on tunnettu ainakin 1400-luvulta lähtien. Varhaisimmat neuleet ovat olleet ylellisyystavaroita. Tänä päivänä neulominen on monelle harrastus ja elämäntapa.

Kemiönsaarella neulontaa opetetaan jo ala-asteen käsityötunneilla, mikä luo pohjan harrastukselle. Nykyään sosiaalinen media ja YouTube toimivat uusina oppimisympäristöinä, erityisesti aloitteleville neulojille. Kemiönsaarella toimii useita omatoimisia ja esimerkiksi aikuisopiston kautta järjestettäviä neulontaryhmiä, jotka tapaavat säännöllisesti. Useissa liikkeissä on laaja lankavalikoima, mikä kertoo tämän perinteen suosioista.

Kemiönsaarella on myös omia neulemaljeja, kuten Dragfjärdsvanten tai myös Åbolandsvanten -nimellä tunnettu vuonna 1937 suunniteltu lapasmalli sekä 700-

juhalvuoden kunniaksi suunniteltu villapaitamalli.

Puuveneen korjaus S

Lähes kaikki pienveneet valmistettiin puusta Suomessa aina 1950-luvulle saakka. Tänä päivänä maassa on vielä kymmeniä tuhansia puuveneitä, joista osa on käytössä ja osa odottaa korjausta tai romuttamista. Monet puuveneiden omistajat huoltavat ja korjaavat veneensä itse, mutta myös ammattilaiset auttavat. Puuveneiden korjaus voi olla hyvin monivaiheista, mutta nykyiset työvälineet ja tekniikat helpottavat työtä.

Puuveneharrastus on Kemiönsaarella osittain elinvoimainen, mutta samalla haasteena on myös veneiden omistajien ikääntyminen ja uusien harrastajien löytämisen vaikeus. Puuveneen perinne on juurtunut syvälle suomalaiseen kulttuuriin, ja sitä on vaalittu monin tavoin. Esimerkiksi Kemiönsaaren Vänössä järjestetään vuosittain perinteiset puuvenepäivät.

Riukuaidan rakentaminen S

Riukuaita kuuluu perinteiseen kulttuuriympäristöön. Riukuaitoja on käytetty muun muassa eläinten aitauksiksi ja viljelyalueiden suojaamiseen. Kemiönsaarella riukuaitoja näkee vielä joidenkin vanhojen pihapiirien ja laitumien ympärillä. Myös Sagalundin museossa näkee riukuaitaa.

Riukuaidantekotaidon siirtyminen uusille sukupolville on uhattuna. Nykyisin riukuaidantekotaidon voi oppia osallistumalla talkoisiin, kursseille tai työnäytöksiin, mutta sellaisia on harvoin tarjolla.

Ryijyperinne S

Perinteisesti ryijyt ovat olleet suuria peitteitä tai seinätekstiilejä, mutta nykyään tehdään myös pienempiä, eri käyttötarkoituksiin. Ryijyjä valmistetaan joko kangaspuilla kutomalla tai ompelemalla valmiille pohjakankaalle.

Ryijyn juuret ovat viikinkiajalla, jolloin se toimi lämpimänä matka- ja yöpymispeitteenä. Suomessa ryijy mainitaan ensimmäisen kerran 1400-luvulla, ja se levisi linoista ja kartanoista porvariston ja myöhemmin talonpoikien käyttöön. 1700-luvulla ryijy muuttui käytännöllisestä peitteestä koristeelliseksi tekstiiliksi. 1800-luvun lopulla ryijyjen käyttö väheni, mutta 1900-luvun alussa kansallisromanttinen liike herätti uuden kiinnostuksen. 1900-luvun lopulla pienemmät ryijyt yleistivät, ja niitä alettiin käyttää tauluina. Ryijyt näkyvät yhä kotien ja julkisten paikkojen seinillä koristeina. Lisäksi Sagalundin museossa järjestettiin vuonna 2023 näyttely nimeltä "Ryijyn suojassa", joka esitteli monipuolisen valikoiman kemiönsaarelaisia ryijyjä ja niiden historiaa.

Lasinpuhallus S ☼

Lasinpuhallus on lasinteon perusmenetelmä, joka voi tapahtua joko vapaasti tai muottia käyttäen. Lasinpuhallus kehitettiin Lähi-idässä yli 2000 vuotta sitten ja puhallettu lasi saapui Suomeen rautakaudella. Suomessa lasinpuhallusta alettiin tehdä 1600-luvun lopulla.

Perinne on vaarassa hiipua ja yksipuolistua, sillä lasinpuhallus vaatii erityisiä työvälineitä, eikä sitä ole helppo aloittaa harastuksena. Vuonna 2023 käsintehdyn lasin tieto ja taito hyväksyttiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon, mikä vahvistaa suomalaisen lasiperinteen arvostusta. Kemiönsaarella Taalintehtaan

kylässä toimii yksi lasinpuhaltaja, joka tekee käyttö- ja taide-esineitä sekä järjestää myös lasinpuhallusnäytöksiä.

Räsymaton kudonta S

Räsymattoja tunnetaan Suomesta jo 1700-luvun lopulta. Räsymatto on monille suomalaisille tuttu ja arkinen kodintekstiili, mutta sen valmistustapa ei ole enää yleisesti hallussa. Perinteisesti räsymatoissa käytetään esimerkiksi lakanoista ja muista kodin tekstiileistä revittyjä kuteita. Myös uusia matonkuteita käytetään yhä enenevässä määrin.

Perinnettä uhkaa kutomatilojen ja kangaspuiden häviäminen, sillä ne vaativat tilaa. Kemiönsaarella matonkudontaa opetetaan ja mahdollisesta Kemiönsaaren aikuisopiston kurssien kautta.

Limisaumaisten puuveneiden veisto S ☼

Limisaumaveneperinne hyväksyttiin vuonna 2021 Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon yhteispohjoismaisena hakemuksena. Limisaumainen puuvene on vuosisatojen ajan ollut olennainen osa suomalaista vesiliikennettä ja kalastuskulttuuria niin järvillä kuin merellä. Nykyäänkin sitä arvostetaan laajalti, mutta veneenrakennusperinteen jatkuvuus ei ole itsestäänselvyys.

Kemiönsaarella ei ole mahdollisuutta opiskella veneenrakennusta, vaan oppi pitää hakea muualta. Kemiönsaarelta tiedetään ainakin yksi limisaumapuuveneiden veistäjä, Österbergs båt och trä nimeltään. Suomessa alan koulutus on vähentynyt, ja opiskelijat ovat pääasiassa aikuisia miehiä. Nuoria veistäjiä on vähän. Vielä löytyy kuitenkin osaajia, jotka osaavat tehdä ja kunnostaa limisaumaveneitä.

Ruokaperinteet

Olutkulttuuri S

Suomessa olutkulttuuri on laajalle levinnyt osa arkea ja juhlaa. Pienpanimobuumi on tuonut yli 120 panimoa eri puolille maata, rikastuttaen olutvalikoimaa ja lisäten kulluttajien tietoisuutta. Useat pienpanimot

ovat syntyneet kotiolutharrastajien riivistä, joiden osaaminen on kasvanut laitteiden kehityksen myötä. Kemiönsaarella on kaksi omaa pienpanimoa: Kimito Brewing ja Rousal Brygghus.

Pelit ja leikit

Lumileikit S

Lumileikit ovat pohjoiseen kulttuuriin syvästi juurtunut perinne. Lumilyhtyjen, lumiukkojen ja lumilintojen olleet osa suomalaista kulttuuria jo vuosisatojen ajan. Vaikka lapset ovat perinteisesti olleet lumileikkien tekijöitä, nykyisin suurimman osan leikeistä tekevät pienet lapset, sillä isommat lapset siirtyvät teknologisiin ajanviettopoihin. Aikuisista on tullut tärkeämpiä leikkitovereita, erityisesti lumilinnat ja lumiukot ovat yhä suosittuja lasten ja vanhempien yhteisinä aktiviteetteina

Ilmastonmuutoksen myötä lumileikkien perinteen tulevaisuus on epävarma. Etenkin Kemiönsaarella talvet voivat olla tulevaisuudessa vähälumisia tai lumettomia.

Mölkyn pelaaminen S

Mölkky on suomalainen seurapeli, joka on suosittu kesämökeillä ja pihalla ympäri Suomea. Mölkky löytyy monen kemiönsaarelaisenkin pihapeleistä ja pelejä voi saada lainaksi myös majoitusyrittäjiltä.

Mölkky nousi suureen suosioon 1990-luvulta alkaen ja on nykyään helppo peli, johon voivat osallistua kaikenikäiset ja -

kokoiset joukkueet. Mölkkyssä tarkoituksena on kaataa numeroituja keiloja heittokapulalla, ja voittajaksi tulee pelaaja tai joukkue, joka saa täsmälleen 50 pistettä. Mölkky-pelin tulevaisuus on valoisa, sillä se kiinnostaa yhä uusia pelaajia ja soveltuu kaikenikäisille pelaajille. Peli on suosiossa etenkin mökkiläisten keskuudessa.

Lasten perinteiset leikit

Lasten perinnepelit Suomessa ovat monipuolisia ja hauskoja ulkopelejä, jotka ovat kulkeneet sukupolvelta toiselle. Ne perustuvat usein yksinkertaisiin sääntöihin ja vaativat vain vähän yksinkertaisia välineinä, kuten kiviä, narua, pallon tai puutikuja. Perinnepelejä ovat esimerkiksi Väri, Polttopallo ja Kuurupiilo. Usein pelejä pelataan päiväkodeissa ja kouluissa sekä opitunneilla että välitunneilla, mutta myös vapaa-ajalla. Myös aikuiset saattavat pelata lasten kanssa näitä pelejä. Pelit kehittävät lasten motorisia taitoja, yhteistyökykyä ja sosiaalisia suhteita. Perinnepelien uhkana on niiden unohtuminen, kun lasten vapaa-ajanviettotavat muuttuvat digitalisoitumisen myötä.

Luonto ja maailmankaikkeus

Karjanhoidon perinne δ

Suomenkarjan ja ihmisen yhteiselo ulottuu Suomessa ainakin 4 000 vuoden taakse. Karjankasvatus oli pitkään osa omavaraisaloutta, ja tieto eläinten hoidosta siirtyi perinteisesti sukupolvelta toiselle.

Suomenkarjan väistyttävä modernin maatalouden ja myös uusien jalostettujen karjarotujen tieltä, myös perinteet ja osaaminen alkoivat kadota. Kasvattajien määrä on vähentynyt, ja perinnetieto on vaarassa unohdeta, ellei sitä tietoisesti vaalita. Luontokadon myötä kiinnostus alkuperäisrotuihin, kuten geneettisesti monimuotoiseen suomenkarjaan, on kuitenkin kasvanut. Rotu soveltuu niin maisemanhoitoon kuin pienimuotoiseen maidon- ja lihantuotantoon. Esimerkiksi Kemiönsaaren Axxell Brusaby'n oppilaitoksessa vaalitaan itäsuomen karjaa.

Myös lampaat ovat olleet olennainen osa suomalaista maaseutua ja omavaraistaloutta. Suomenlammasta on kasvatettu Suomessa jo vuosisatojen ajan, ja rotu tunnetaan hyvästä hedelmällisyydestään, hyvälaatuisesta villastaan ja lempeästä luonteestaan. Aivan kuten suomenkarjan kohdalla, myös perinteinen lampaanhoito oli ennen arkinen osa maatalouden rytmiä: lampaat laidunsivat niityillä ja hakamailla, hoitivat maisemaa ja tarjosivat talven varalle lihaa, villaa ja taljoja. Teknologisen kehityksen ja tuotantorakenteiden muutosten myötä lampaita kasvatetaan nykyään harvemmin kotitarpeiksi, ja paikallinen villan jalostus on vähentynyt. Tämän myötä arvokasta perinnetietoa, kuten laidunnusperinteitä, käsin kehräystä ja villan käyttöä, uhkaa unohtuminen.

Hortoilu - villiyrttien keruu ja käyttö δ

Hortoilu eli villivihannesten ja -yrttien kerääminen on Suomessa tuhansia vuosia vanha perinne, joka on säilynyt elinvoimaisena marjastuksen ja sienestyksen rinnalla. 2000-luvulla hortoilusta on kehittynyt nopeasti kasvava luontoharrastus. Perinteisesti villivihanneksia on kerätty arjen hyötykäyttöön ja selviytymisruoaksi. 1990-luvulle asti ne nähtiin lähinnä ravintolisänä ja arjen selviytymiskeinona.

Tänä päivänä moni arvostaa luonnosta kerättyjä raaka-aineita. Villivihannekset ovat lähiruokaa parhaimmillaan, ja niiden käyttö ruoanlaitossa on monipuolista. Osa kemiönsaarelaisista ravintoloista ja artesaanimuonien tuottajista ovat tarttuneet villikasvien kaupallisiin mahdollisuuksiin. Lisäksi Kemiönsaarella on pidetty kursseja liittyen hortoiluun.

Sienestys δ

Suomessa kasvaa noin 200 ruokasientä. Vuosittain metsissä kasvaa 1,5–4 miljardia kiloa sieniä, mutta ihmiset poimivat vain murto-osan. Sienten käyttö ja tunnistaminen perustuvat pitkälti suulliseen perinteeseen, ja useimmat suomalaiset oppivat sienestyksen alkeet perhepiirissä.

Noin 40 % suomalaisista sienestää vuosittain, ja nuorten kiinnostus on viime vuosikymmeninä lisääntynyt. Suurin osa poimituista sienistä käytetään kotona, ja vain pieni osa päätyy myyntiin. Sieniharrastus voi olla myös muuta kuin ruoanlaittoa – esimerkiksi luonnonmateriaalien värjäystä tai lajintuntemuksen kehittämistä.

Sienestys on yhä yleinen harrastus Kemiönsaarella. Perinteen jatkuvuuden kannalta tärkeää on sekä käytännön lajintunustustaidon ylläpito, että vastuullinen tiedonvälitys.

Jokaisenoikeudet S

Jokaisenoikeudet mahdollistavat kaikille Suomessa oleskeleville vapaan pääsyn luontoon kansalaisuudesta riippumatta. Niiden avulla saa liikkua, oleskella ja hyödyntää luonnon antimia toisen maalla ilman lupaa, kunhan ei aiheuta haittaa. Näin jokaisenoikeudet myös tuovat mukanaan vastuun toimia oikein.

Jokaisenoikeudet tunnustetaan tärkeäksi osaksi kansanterveyttä ja tasa-arvoista luontosuhdetta. Niitä siirretään sukupolvelta toiselle arjessa, koulussa ja harrastuksissa. Lisäksi ulkoilun ja luonnossa liikkumisen suosio on valtaisa. Kemiönsaarella jokaisenoikeuksia käytetään sekä metsissä että merellä liikkeessä.

Perinnehoidot S

Perinnehoidot perustuvat sukupolvilta toisille siirtyneeseen kansanparannustietoon ja kokemukseen. Näihin kuuluu kehoa ja mieltä hoitavia käytäntöjä, kuten hierontaa, jäsenkorjausta, kuppauksia ja luonnonkasvien hyödyntämistä ravintona ja lääkkeenä.

1980-luvulta alkaen kansanparannustaitoja on alettu opettaa järjestelmällisesti. Alan koulutusta järjestävät useat oppilaitokset ja yhdistykset. Jäsenkorjauksesta on tehty tieteellisiä tutkimuksia, ja perinteisten hoitojen arvostus on kasvussa. Kemiönsaarella toimii muutamia perinnehoitoihin keskittyneitä palveluntarjoajia. Saarelta on saatavilla mm. kalevalaista jäsenkorjausta.

Suomalainen metsäsuhde S

Suomalaisilla on syvä metsäsuhde, joka juontaa juurensa elämänhistoriaan, perinteisiin ja kulttuuriin. Metsät ovat keskeinen osa suomalaista identiteettiä. Metsän merkitys välittyy perinteiden ja sukupolvien kautta. Kemiönsaarella monet päiväkodit ja koulut tekevät retkiä lähimetsiin ja lapset

leikkivät metsissä. Aikuiset puolestaan tekevät retkiä metsiin ja hyödyntävät metsien luonnonvaroja. Metsänkasvatus ovat myös tärkeä elinkeino. Metsäsuhde siis ilmenee monella tavalla: se voi liittyä ammattiin, arkipäivän elämään, harrastuksiin ja jopa asenteisiin ja arvoihin.

Metsäsuhteeseen kohdistuu uhkia, kuten arvostiridiidat metsän käytöstä. Luontotaitojen väheneminen on myös huolenaihe, sillä perinteinen metsään liittyvä osaaminen voi unohtua.

Suomenhevosiin liittyvä tietotaito S

Suomenhevonen on ollut keskeinen osa suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa, ja se on sopeutunut moniin eri tehtäviin taloudessa ja yhteiskunnassa. Suomenhevonen on kehitetty Suomessa ja sen juuret ulottuvat pronssikauteen. Rodun jalostaminen kansalliseksi identiteetikuvaksi alkoi 1890-luvulla. Aluksi suomenhevonen oli työhön, kuten maanviljelyyn ja metsätöihin, mutta 1960-luvulla sen rooli siirtyi entistä enemmän raviurheiluun ja ratsastukseen.

Suomenhevosten kasvattajia on noin 1 500. Suomenhevosen tulevaisuus on kuitenkin uhattuna, sillä tammojen määrä on vähentynyt ja perimä vähentynyt. Kimitoöns Hästavelöförening piti aiemmin yllä jalostustoimintaa Kemiönsaarella.

Perinneympäristöjen hoito

Saariston perinnemaisemien hoito tarkoittaa perinteisten, usein laidunnukseen ja niittoon perustuvien maatalousympäristöjen säilyttämistä ja ylläpitämistä. Näihin maisemiin kuuluvat erilaiset niityt, hakamaat ja metsälaitumet. Myös lehdestys, eli oksien ja nuorten vesojen keruu karjan talviruuaksi, sekä nummien kulotus kuuluvat osaksi perinneympäristöjen hoitoa. Hoidon tavoitteena on turvata alueiden luonnon monimuotoisuus, säilyttää

kulttuuriperintöä sekä ehkäistä maiseman umpeenkasvua.

Kemiönsaarella perinteisin menetelmin hoidettuja perinneympäristöjä löytyy etenkin Saaristomeren kansallispuiston saarilta. Lisäksi mm. Sjöläxin kartanon maat ovat tunnettuja perinnemaisemakohteita. Saaristo-olosuhteissa hoito vaatii erityisjärjestelyjä, kuten kuljetuksia vesitse ja soveltuvia laiduneläimiä. Perinteen jatkumista uhkaa laiduntavan karjan väheneminen ja perinteisten työtapojen muutokset.

Metsästys

Metsästys elävänä kulttuuriperintönä on vuosisatoja jatkunut perinne, jolla on pitkät juuret esihistorialliselta ajalta saakka, jolloin metsästys oli tärkein elinkeino. Metsästys sisältää tietotaitoa luonnosta, riistan kunnioittamista sekä kestäväen käytön periaatteita. Perinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle esimerkiksi tarinoiden, käytännön opetuksen ja yhteisten retkien kautta.

Vaikka nykyisin se ei ole enää elinehto, metsästyksellä on yhä vahva merkitys Kemiönsaarella. Metsästys ei ole välttämättä pelkästään ruuan hankintaa, vaan sillä voidaan myös säädellä eläinten kantoja. Metsästyksen osallistutaan usein metsästysseurojen kautta, jotka järjestävät yhteisiä jahtipäiviä, koulutuksia ja tapahtumia.

Talvinuottaus

Talvinuottaus on perinteinen suomalainen kalastusmenetelmä, jota harjoitetaan talvella jään alla. Se perustuu pitkän nuotan eli ison kalanpyydyksen vetämiseen jään alla yleensä avantojen kautta. Menetelmä tarvitsee paljon työvoimaa ja on fyysisesti vaativaa. Perinteisesti se on ollut kyläyhteisöjen yhteinen ponnistus.

Talvinuottaus on enemmän kulttuuriperinnettä kuin pääasiallista kaupallista kalastusta. Tietotaito on kuitenkin hiipumassa, ja vain harva yhteisö sitä harjoittaa. Lisäksi saariston huonot jäätalvet ovat uhkana talvinuottaukselle. Talvinuottaus on kuitenkin kulttuuriperintöä, jota kannattaisi elvyttää. Kemiönsaarella Södersundvikin nuottakunta hankki yhteisen talvinuotan 2000-luvun alussa.